

n. 11. & alii, nisi singularem diligentiam promisit, & sic potest intelligi. L. 1. §. 35. ff. h. t. & ibid. Gothofr. alias potius absisterentur homines, quam allicerentur ad hoc chartis officium. 3. Si ad hoc depositarius se obligavit. Arg. cap. 2. h. t. l. 3. tit. 3. p. 5. Nam ex partium conventionem contractus Legem accipiunt. L. 1. §. 6. ff. h. t. Ex levisima culpa tenetur. 1. Si ad hoc se obligavit. L. 1. §. 6. ff. h. t. 2. Si ratione officii custodiam habere debet, ut Nauta, Caupeo, stabularius. L. 1. l. 2. ff. Nauta, Caupeos, l. 26. tit. 8. p. 5. & ibid. Greg. Lop. V. Culpa, sed jam ex consuetudine non tenetur, nisi de custodia specialiter moneantur. Less. de Just. & jur. lib. 2. cap. 27. n. 10. & alii.

140 Ad casum fortuitum minimè tenetur depositarius. c. 2. h. t. l. 1. §. 35. ff. eod. l. 4. tit. 3. p. 5. Nisi 1. ad ipsum se obliget. c. 2. h. t. l. 1. §. 35. ff. eod. & tunc etiam tenetur ad casum insolitum, nisi valde insolitus sit. Arg. L. 78. §. fin. ff. de Contrah. empr. 2. tenetur, siquidem fuit in mora culpabili restituendi. L. 12. §. fin. ff. h. t. l. 4. tit. 3. p. 5. quia mora sua cuilibet est nociva. c. 25. de Reg. jur. in 6. nisi eodem modo res esset peritura, etiam apud Dominum. Gonz. in c. 2. h. t. n. 6. & alii. 3. si dolo, & culpa procedant. c. 2. h. t. l. 32. ff. eod. l. 4. tit. 3. p. 3. Et quidem, ut ad casum fortuitum tenetur, debet procedere culpa lata, ad quam juxta naturam contractus tenetur, alias etiam ex levi culpa teneretur contra contractus naturam. Et in l. 4. tit. 3. p. 5. additur, depositarium teneri ad casum fortuitum, quando depositum solum in gratiam depositarii factum fuit. Si Clericus, vel Religiosus sint depositarii, & eorum dolo, vel culpa res pareat, si cum consensu Prælati, & Capituli depositum susceperunt, Ecclesia, vel Monasterium tenetur damnum resarcire. L. 7. tit. 3. p. 5. ne alias deponens videatur ab Ecclesia deceptus contra c. 5. de Donat. Gloss. in c. 1. h. t. V. Personæ Barb. ibid. n. fin. Sanch. in Decal. l. 6. cap. 14. & alii. Si verò Clericus, vel Religiosus, sine consensu Capituli, etiam cum consensu Prælati: vel etiam ipse Prælati, sine consensu Capituli susceperunt depositum, ipsi ex dolo tenentur, non verò Ecclesie, quia delictum personæ in damnum Ecclesie redundare non debet. c. 76. de Reg. jur. in 6. Si verò in Ecclesie utilitatem versum est in id tenetur Ecclesia. c. 1. h. t. l. 7. t. 3. p. 5. Barb. in c. 1. h. t. num. fin. Less. de Just. & jur. lib. 2. cap. 27. n. 12.

141 Deponenti, & ejus heredibus contra depositarium, & ejus heredem datur actio directa depositi ad repetendam rem depositam; & quidem eandem in specie, nisi aliter sit conventum. L. 24. l. 2. §. 1. ff. h. t. l. 5. tit. 3. p. 5. vel si perierit, aut est deteriorata dolo, aut lata culpa depositarii: quippe tunc restituit pretium ejus, vel deteriorationis. L. 1. §. 16. ff. h. t. Etiam restituit deponenti debent fructus, omnisque casualitas, & utilitas, & partus. L. 1. §. 24. ff. h. t. n. 5. tit. 3. p. 5. etiam debentur usuræ sine mora, & conventionem. L. 24. l. 25. l. 26. §. 1. ff. h. t. Actio doli, quæ competit deponenti, si res deposita perierit apud depositarium, potest remitti, quando est de dolo commissio, quia nulli juri opponitur: dolo committendus tacite remitti potest, sed actione depositi, in qua actio doli clauditur. L. 27. §. 3. ff. de Pañ. Et quæ expressa nocerent tacita non nocent. L. 195. ff. de Reg. jur. Et quæ in consequentiam veniunt, non curantur. Expressa tamen conventionem nequit remitti, quia hæc impunitas, ad delinquendum invitaret: quod esset contra bonos mores, & publicam utilitatem. L. 1. §. 7. ff. h. t. Depositario, & ejus heredibus contra deponentem, & ejus heredem competit actio contracta depositi ad recuperandum damnum, quod occasione depositi passus est, & impensas in re custodienda factas. L. 5. ff. h. t. Utraque actio est bonæ fidei civilis, personalis, perpetua, & rei persecutoria. Sed ob dolum condemnatus actione directa fit infamis. §. 2. Inst. de Paena temer. litig. secus condemnatus contracta actione depositi, quia non agitur de fide rupta; sed tantum de depositarii indemnitate. L. 6. §. fin. ff. de his, qui nor. infam. Etiam si deponens aliquid debeat depositario, debet restitui res deposita, quin locus sit compensationi, aut deductioni cum alio debito, quantumvis liquido, ne quidem cum alio deposito, sed in hoc casu res depositæ ab utraque parte ad invicem restituuntur. c. 2. h. t. l. 11. C. eod. l. 5. tit. 3. p. 5. & ibid. Greg. Lop. Gom. 3. Var. cap. 7. n. 2. Barb. & Gonz. in c. 2. h. t. quia cum depositum tradatur sub fidelem, & diligentem depositarii custodiam, si deponenti non restituat, quando illud repetit, contra fidem datam agi videretur. In foro tamen conscientia potest depositarius depositum sibi retinere jure compensationis pro debito liquido, si aliter illud nequit consequi; dum tamen non timeatur scandalum, nec compensationi renuntiasset, nec Judex legitimus aliud præcipiat. Less. de

de Just. & jur. lib. 2. cap. 27. n. 16. Potest depositarius retinere jure compensationis rem depositam, quoscumque ipsi solvantur impensæ necessariae ab ipso in re deposita factæ; quia cum possit expensas consequi actione contracta depositi, jure compensationis eas habere potest. L. 18. §. 4. ff. Commod. Gonz. in cap. 2. h. t. num. 9. & fin. & alii.

142 Quando in naufragio, vel incendio; vi g. non possunt simul res propriæ, & depositæ servari, si propriæ sint pretiosiores, hæc sunt servandæ. Si utraq; sunt aequalis pretii, & depositum solum in gratiam deponentis, vel etiam utriusque sit celebratum, propriæ sunt servandæ, charitas enim dicitur primum sibi, & deinde proximis prospicere. c. 23. q. 5. si verò depositum in recipientis tantum utilitatem cedat, res alienas propriis debet præferre, quia ad custodiam exactissimam tenetur, sicut commodatarius, qui proinde nullam compensationem exigere potest à domino rei servatæ pro damno, quod in re propria passus est, ut commodatam pretiosiorrem salvaret. L. 18. ff. Commodat. si res depositæ sint pretiosiores, eas debet servare, sicut res proprias pretiosiores servaret, nisi jacturam notabilem pateretur, & non sit moraliter certus, se earum pretium à deponente, cujus negotium utiliter gessit, posse recuperare: nemo enim intendit, se obligare ad hoc cum notabili suo damno, vel ejus probabili periculo; ac proinde si res suas amisit, ut depositas, licet pretiosiores reservaret, potest compensationem damni exigere, etiamsi in gratiam utriusque cedat contractus, cum utiliter gesserit deponentis negotium, & nulli debeat damnosum ejus officium esse. In Indiis inter officia vendibilia Decurionum Civitatum invenitur officium Depositarii Generalis, apud quem, & non alium debent deponi bona litigiosa, pro quorum custodia nihil petere valet, nisi aliter conventum sit in officii venditione. Bona tamen Communitatis Indorum, minimè apud ipsum deponi possunt. L. 15. & seqq. tit. 10. lib. 4. R. Ind. l. 4. & 5. tit. 20. lib. 8. R. Ind.

TIT. XVII.

De Emptione, & venditione.

143 **E**mptione, & venditio, ut ferè omnes ceteri contractus, à Jure Gentium introducta est. §. 2. Inst. de Jur. Natur. estque contractus bonæ fidei,

utrimque obligatorius, in quo venditor cum emptore convenit de tradenda aliqua, re sed merce pro pretio pecuniario recipiendo: Et in hoc differt emptio. 1. à permutacione, in qua res pro re permutatur. 2. à cambio, in quo datur pecunia pro pecunia. 3. à locatione, in qua res utenda fruenda pro pensione pecunie, vel fructuum tribuitur. Qui rem tradit, venditor dicitur, qui pretium, emptor. L. 11. §. 2. de Adion. empr. L. 1. tit. 5. p. 5. ibi: *Vendida es una manera de pleyto, que usan los omes entre si, è facesse con consentimiento de las Partes por precio cierto, en que se avienen el comprador, è el vendedor.* Aliquando antiqui his nominibus emptoris, & venditoris in discriminatim solebant uti. L. 19. ff. de Adion. empr. Imò, & quamcumque alienationem, emptionem, & venditionem appellabant. §. 2. Inst. h. t. Genes. 25. V. fin. Ad hujus ergo contractus substantiam, tria requiruntur; scilicet, consensus, pretium, & merx, ita ut si contrahens discordant in emptione, vel in pretio, vel in re, nullus est contractus. L. 9. ff. de Contrah. empr. L. 20. tit. 5. p. 5. l. 1. l. 8. tit. 5. p. 5. 1. ergo debet adesse consensus utriusque: hic enim contractus consensu perficitur. *Primo. Inst. de Obligat. ex consensu.* L. 2. C. de Contrah. empr. l. 1. l. 8. tit. 5. p. 5. Et in hoc differt à mutuo, commodato, deposito, pignore, & præcario, qui ad suam essentiali traditione rei indigent. In emptione, & venditione, non requiritur traditio mercis, vel pretii, nec quod acta transferatur dominium; sed quod oriatur obligatio dominium transferendi. L. 15. §. 1. ff. de Contrah. empr. siquidem vendita re furtiva non transfertur dominium, & stat vera venditio. L. 28. ff. de Contrah. empr. Venditio tamen illarum rerum, quæ numero, pondere, vel mensura constant, non antea intelligitur perfecta, quam vinum; v. g. mensuretur. L. 35. §. 5. ff. de Contrah. empr. quia non antea, potest de certa quantitate constare, quod ad substantiam contractus requiritur. Et sic intelligitur. L. 2. C. de Peric. & commod. rei vend. ubi videtur imperfectum haberi contractum ante traditionem. 2. requiritur pretium. *Princip. Inst. h. t. l. 8. tit. 5. p. 5.* hoc est munus, sive pecunia, quæ est aestimatio, & mensura publica omnium, quæ sub hominum commercium cadunt. L. 1. ff. de Contrah. empr. pretium debet esse certum, & determinatum, nec sufficit vendere rem pro justo pretio, nisi saltem reliquatur determinandum arbitrio boni viri, vel Judicis. L. fin. C. de Contrah. empr. l. 9. l. 10.

tit. 5. p. 5. vel si vendatur frumentum tanti quanti heri fuit venditum, vel hodie, vel cras vendetur. *L. 7. ff. Contrah. empt.* Item pretium debet esse verum, non simulatum, aliis potius donatio esset, quam venditio. *L. 36. l. 55. ff. de Contrah. empt.* & quidem emptoris proprium esse debet; alias non posset venditoris fieri. *L. 11. §. 2. ff. de Ad. empt.* Et justum esse debet, cum solutio actus iustitiæ sit. Et ad eodè necessarium est pretium ad hunc contractum, ut eo non numerato, vel si saltem non habeatur fides de eo, non transit in emptorem dominium mercis traditæ. *§. 41. Inst. de Res. dicis. L. 19. ff. de Contrah. emptio. l. 10. tit. 5. p. 5.* Quando pro merce partim datur pretium, & partim alia res, si pretium excedat valorem rei, emptio: si excedatur à valore rei erit permutatio: si valor rei sit æqualis pretio, erit contractus mixtus ex emptione, & permutatione. *Gonz. 2. Var. cap. 2. num. 10. Covar. l. 2. Var. cap. 4. num. 9. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 336. num. 6. 3. requiritur merx. L. 8. ff. de Contrah. empt. l. 8. h. t. 5. p. 5.* Cujus nomine venit quidquid pecunia æstimabile est, sive mobile, sive immobile sit, sive jura, & nomina debitorum, servitutes, vel alia hujusmodi; imò, & alia, jactusque reus hoc nomine comprehenduntur. *L. 8. ff. de Contrah. empt.* quia licet incertum sit, an capiatur, vel non, vel quantum, vel quid; tamen spes, & jus est certum, quod sufficit, ut possit esse merx determinata, & certa prout requiritur. *L. 8. §. 1. ff. de Contrah. empt.* Ad substantiam emptionis, & venditionis non requiritur scriptura. *Princ. Inst. h. t. Etiam si inter contahentes conveniatur, scripturam fieri, quia tantum ad probationem censetur exacta; nisi ad ipsam tamquam conditionem aligetur consensus contrahentium: tunc sine scriptura nulla obligatio nascitur. Princ. Inst. h. t. l. 6. tit. 5. p. 5. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 337. n. 5.*

144. Omnes, qui suarum rerum administrationem habent, possunt emere, & vendere. *L. 14. C. de Contrah. empt.* nisi Lex quasdam personas hoc facere specialiter prohibuerit. *L. 2. tit. 5. p. 5.* Et quidem possunt hunc contractum facere, vel per se, vel procuratorem, vel per Epistolam, vel per nuntium. *L. 8. tit. 5. p. 5.* Non tamen possunt emere, & vendere. 1. Infans, furiosus, ebrius, quia non sunt competes mentis. *L. 2. C. de Contr. empt. 2. Pupilli, Minores, & prodigi, nisi interveniente autoritate Tutoris, vel Curatoris. Inter pupillum, & Tutorem, vel perso-*

nam ei subjectam, non potest emptionis, & venditionis celebrari contractus. *L. 34. §. fin. ff. de Contrah. empt.* potest tamen Tutor autoritate Contutoris, vel Judicis contrahere cum pupillo. *L. 5. §. 2. ff. de Auth. Tutor. l. 4. tit. 5. p. 5. 3. Filius familias nequit sic contrahere cum patre extra causam peculii Castrensis, vel quasi. L. 2. ff. de Contrah. empt. l. 2. tit. 5. p. 5.* quia licet possit naturaliter, nequit civiliter obligari, ne alias pater secum ipso contrahere videretur, cum patria potestas faciat, ut una persona civilis ambo censentur. *L. 60. ff. ad S. C. Trebel.* cum aliis tamen bene potest hunc celebrare contractum, & civiliter obligari. *L. 6. §. 7. ff. de Ad. empt. Gom. 1. Var. 1. 2. num. 2. 4. Advocatus nequit contrahere cum cliente, ne aliquid ad eo in fraudem juris extorqueatur. L. 6. §. 2. C. de Postuland. 5. Milites in Provinciis in quibus militant nequeunt prædia emere, præterquam, si Fiscus distrahat, prædia paterna eorum. *L. 9. ff. de Re milit. 6. Personæ nobiles commercium exercere prohibentur, L. 3. C. de Comere.* quia præcipue in Hispania quid sordidum censetur mercaturam exercere: In Indiis tamen, etiam nobiles sine ignominia mercaturæ vacant. Imò qui ex Hispania in Indias, & è contra genera, & merces differunt. *Hispani: Cargadores,* variis exemptionibus afficiuntur. *Solorz. Polit. Ind. l. 6. cap. 14. 7.* Qui cum imperio Provinciis præsent, neque per se, neque per alium possunt in Provincia sua jurisdictionis aliquid emere, nisi necessaria pro victu, & vestitu: si verò aliquam aliam rem emant, eam amittunt, & in quadruplum conveniuntur secundum Constitutionem Severi, & Antonini. *L. 46. ff. de Contrah. empt. l. 5. tit. 5. p. 5. ibi: Adelantado, d' otro Suez qualquier que sea puesto para judgar, d' para facer justicia en alguna tierra, d' en alguna Ciudad, d' Villa, non puede comprar hereditario, nin cosas el, ni otro por el: ni otrosi ninguno de su compañía en aquella tierra, ni en aquel lugar, sobre que son apoderados: pero si qualquier de estos sobredichos oviesse alguna heredad, d' otra cosa, que oviesse heredado de su padre, d' de alguno de los otros parientes, d' ganado en otra manera, ante que lo oviesse escogido para este oficio, bien la puede vender a los de aquel lugar. L. 2. tit. 6. lib. 3. R. C. Vide, quæ dixi in l. 2. de Offic. Judicis.**

145. Cum quilibet rei suæ sit moderator, & arbitrer. *L. 21. C. Mand.* nemo invitus regulariter cogitur vendere, vel emere.

emere. *L. 11. l. 13. C. de Contrah. empt. l. 3. tit. 5. p. 4.* Aliquando tamen potest compelli. 1. ob publicam necessitatem: possunt enim Judices, publica inopia instante, vera quidem, & non ficta; si alia via commodior non patet, subditos compellere, præcipue Dardanarios, ita ut æqualiter onus dividatur, vendere justo pretio, non verò aliter, frumentum: v. g. quo pro sua familia alenda non indigent; nec ad plus possunt compelli. *L. 1. c. Ut nemin. liceat in empt. spec. Covarr. 3. Var. cap. 14. n. 3.* Imò Clerici, & Religiosi, cum Jure Naturæ publicis necessitatibus succurrere teneantur, possunt compelli vendere triticum pro annona publica, mittere suum curtum, vel navim ad asportandum victualia, & cætera Reipublicæ necessaria, & ad alia hujusmodi compelli possunt. Et quamvis in ipsa bona posset fieri executio à Judice Sæculari, securius erit prius Judicem Ecclesiasticum requirere, ut eos compellat. *L. 54. tit. 6. p. 1.* Et sic debent intelligi. *L. 11. l. 2. tit. 3. lib. 1. R. C. Acev. ibid. alios citans Gonz. in c. 4. de Immunit. Eccl.* Possunt item cives sub aliqua poena tempore indigentia prohiberi, ne singuli, præcipue Dardanarii, emant plusquam quo indigent ad suæ familie sustentationem; *arg. L. 6. ff. de Extraord. Crimin.* similiter emere possunt compelli si famis, vel obsidio timeatur, quæ ad familie sustentationem sunt necessaria; *arg. L. 1. c. Ut nemin. liceat in empt.* Item possunt cogi, ut vendant pretio ordinario vicinis indigentibus, quando cives non indigent; *arg. c. 1. h. t.* vel ne vendant, quando indigent cives, & pretium pro necessitate Judices taxare valent. 2. ob publicam utilitatem propolæ, & mercatores possunt compelli justo pretio vendere, quæ ad victum, & vestitum pertinent. *Covar. 3. Var. cap. 14. n. 1.* cives possunt cogi fundos, & ædificia vendere pro Curia, annona, vel fortalicio construendis, & in novis ædibus construendis, etiam possunt compelli, certum spatium pro publica via relinquere. *L. 3. ff. de Operib. publ. l. 1. 4. eod. 3. causa Religionis, & pietatis fundum vendere Ecclesiæ justo pretio pro ejus ampliacione, & extruccionem possunt cogi, qui ædes vicinas habent. Covar. cap. 14. n. 7. Molin. de Just. tr. 2. D. 241. n. 2.* Item nec Judæo licet emere hominem baptizatum, vel baptizari se volentem, nec in servicio illum retinere. *c. fin. de Judæis, L. 56. §. 3. C. de Episcop. & Cleric. 4.* Qui malè re utitur, potest compelli eam vendere, eum

Reipublicæ intersit; ne quis sua re malè utatur, & idè Dominus ob savitiam servos vendere cogitur. *§. 2. Inst. de Hæc, qui sui, vel alien. L. 3. tit. 5. p. 5. 5.* Si aliquis re sua uti nequeat, quin alter eam vendere compellatur. *L. 44. §. fin. l. 81. §. 3. ff. de leg. 1. v. gr. si servum communem aliquis manumittat. L. 1. §. 1. C. de Commun. serv. manum. l. 3. tit. 5. p. 5.* vel si Respublica, vel Fiscus rem communem vendere velit. In his enim casibus Socii suam partem vendere tenentur. *L. un. C. de Vend. rer. Fisc. 6.* Ex privilegio aliquibus civitatibus concessio, etiam habetur, quod merces illuc dilatæ, ibi vendantur, quod *jus stapule* vocant, vel quod quis teneatur mercatoribus, non verò extraneis, ea vendere, & vocant *jus Emporii.* Semper enim ac non specialiter prohibetur, potest celebrari venditionis contractus, sed præcipue fit in locis, & tempore nundinarum: Hæ namque ad commercia promovenda inducuntur sunt. Si semel in hebdomada fiant. *Hispani: Mercados,* si semel, vel bis in anno *ferias* nuncupamus. Si in ipsis exemptio à gabellis indulgetur, *francas* dicimus, sed has nullus nisi Princeps, nec consuetudo immemorialis valet concedere. Et Mercatores ad nundinas concurrentes, dum iter faciunt, sub Regia protectione sunt. Nec possunt conveniri, nec incarcerationi in loco nundinarum pro aliis debitis, quam pro contractis ibidem ratione nundinarum, vel pro delicto, vel juribus, & redditibus Regiis. *Tot. tit. ff. & C. de Nundin. L. 3. & 4. tit. 7. p. 5. l. 1. & per tot. tit. 20. lib. 9. R. C. Et ibid. Aceved. Hevia Comere. Terrest. cap. 10.*

146. Monopolia autem illicita sunt. *Monopolium* sic à verbo Græco dicitur, & est idem, ac si quis faciat, quod ipse solus vendat. Etiam dicitur *Monopolium*, quando Mercatores conspirant, non minoris pretii, quam quod inter se statuerint, aliquid vendere. De quibus sic ait, *Lex un. C. de Monopol.* Si quis autem *Monopolium* ausus fuerit exercere, bonis propriis spoliatus, perpetuitate damnetur exilii. *L. 2. tit. 7. p. 5. Sed hodie in L. 4. tit. 14. lib. 8. R. C. dicitur: So pena de cada diez mil maravedis, y destierro de un año del Reyno.* Etsi aliæ circumstantiæ adjungantur gravis punitur. *L. 1. l. 2. l. 3. tit. 14. lib. 8. R. C. Et ibid. Aceved. quandoque tamen solet prohiberi, ne aliqua merces vendatur, nisi ab habente Regiam facultatem. Et Hispani dicitur: *Estanco*, quod quidem si ex juxta causa, & Principis autho-*

ritate fiat, licitum est, taxato tamen justo pretio, ita ut subditi non graventur. *L. 12. tit. 11. lib. 6. R. C. l. 71. tit. 46. lib. 9. R. Indiar.* ibi: *Mandamos, que en las Indias no se ponga Estanco en los vinos, y mercaderias, que de estos Reynos se llevaren, ni en otra cosa alguna, excepto en los que se hallaren permitidos, ó permitieren por nuestra especial licencia.* In nostra Hispania aliqua mercies sunt sub tali prohibitione comprehensæ; nam tabacum solum potest de licentia Regis vendi. Similiter in Indiis sub simili prohibitione est venditio argenti vivi, chartarum pictarum. *Hispani: Naypes,* & aliarum mercium, de quibus in *tit. 23. lib. 8. R. Indiar. Solorz. Polit. Indian. Escalona, Gazoflaz. & alii.* Insuper consensus in hoc contractu, sicut in aliis debet esse verus, id est, sine fictione, liber à coactione, & à metu gravi injustè incusso, ab errore, & dolo, & quidem debet esse signo aliquo externo sufficienter expressus, & de præsentì. Hinc concessus his verbis declaratus: *emere volo, & volo vendere,* cum sufficienter animum absolutum contrahentium talia verba exprimit, ad contractum sufficit. Similiter fit contractus, quando quis promisit rem pro certo pretio vendere, & postea tradit rem, & accipit pretium sine alia expressione consensus, quia facta non minus, quam verba consensus significant. *L. 31. §. 1. ff. de Legib. l. 95. ff. de Acquir. vel omit. hered.*

147 Pretium in emptione aliud est naturale, aliud legitimum. Naturale quod & vulgare dicitur est, quod ex ipsa rerum natura, attentis hominum affectu, necessitate, voluntate, vel aliis circumstantiis provenit. Et hoc aliud est summum, seu rigorosum, aliud medium, aliud infimum, seu pium: v. g. si medium esset 50. summum esset 55. & infimum 45. plus minusvè. Sed quodlibet ex eis est justum. *Navar. Man. cap. 23. n. 79. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 347. n. 4.* Pretium legitimum est quod Lege, vel publica ordinatione statutum est; hoc in indivisibili consistit, nec pro contrahentium arbitrio augeri, aut minui potest, & ab omnibus debet servari, etiam à Clericis, & Religiosis, quia hæc statuta publicam commerciorum utilitatem, & æqualitatem respiciunt, nec immanitatem Ecclesiasticam lædunt, nec statum dedecet Clericalem. Etiam exteri justum pretium servare tenentur, nisi à Lege eximantur. Si pretium legitimum minus sit naturali, stantibus circumstantiis, ob quas talè pretium statutum est,

non potest exigi naturale, quia Princeps vult illud pretium, esse justum, & non aliud, cujus voluntati, ut justæ subditi obedire, etiam in conscientia tenentur. *Navar. in Man. c. 23. n. 88. Less. de Just. & jur. lib. 2. cap. 21. n. 14.* secus mutatis circumstantiis: quia tunc Lex jam non est justa. Si pretium legitimum sit majus naturali; & ut regulariter sit, est in favorem emptorum, non licet exigere pretium legitimum; fieret enim contra Legis mentem, quæ emptori favere intendit, si in gratiam venditorum sit statutum, ut fit in venditione censuum, & aliorum jurium, quæ homines non nisi coacti penuria vendunt, possunt venditores pretium legitimum petere, quia ipsis favet intentio Legis. *Less. de Just. & jur. lib. 2. c. 21. n. 13.* Pretia rerum, ex *L. 63. ff. ad Leg. Falcid. non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur:* id est pretia, quæ quidem æqualitatem cum re debent habere, non taxantur ex affectione alicujus particularis, quæ sepè erronea esset, nec ex utilitate singulorum: nam ex parte emptoris ob ejus cupiditatem parvi æstimaretur, & ex parte venditoris ob ejus avaritiam nimis appreciaretur. Debet ergo pretium taxari, vel à Magistratus, vel communi Populi consensu. Et licet quilibet, quia suæ rei moderator, & arbiter est. *L. 21. C. Mandat. possit eam vendere, vel etiam donare, si tamen vendat, non potest justum pretium excedere.* Commune axioma: Res tanti est, quanti vendi potest. *L. 33. ff. ad leg. Aquil. l. 63. ff. ad leg. Falcid.* intelligitur quanti vendi potest licet, & seclusa fraude, ignorantia, violentia, necessitate, vel nimio affectu. In pretio emptionis, & venditionis naturaliter licet contrahentibus se circumvenire. *L. 16. §. 4. ff. de Minor. intra limites tamen justì pretii.* Pretio currenti potest res vendi cujus pretium, scit venditor, brevi minuendum esse, nec de hoc tenetur emptorem monere, ne quidem ex charitate, nisi in extremam, vel gravem necessitatem incidere emptor. Sicut potest emi pretio communi res, cujus pretium brevi augendum est, & sic fecit Patriarcha Joseph in Ægypto. *Genes. 91.* quia cum res tunc tantum æstimetur, justo pretio venditur. Sic contra *Medin. de Rest. q. 36. Rodrig. Sum. p. 2. cap. 81. n. 10. tenent Covar. Lugo, de Just. & jur. D. 26. n. 139. Molin. cod. tr. 2. D. 354. Less. lib. 2. c. 21. n. 40. & alii cum D. Th. 2. 2. q. 77. art. 3. ad 4.*

148 Pretium naturale, & legitimum ex

ex variis circumstantiis variari potest. 1. si multi sint emptores, & mercium penuriam deat, pretium potest augeri. Si pauci sint emptores, & magna sit mercium copia potest minui: ultronea enim merces, quæ in gratiam venditoris emuntur, minuunt earum pretium, non tamen si ob utilitatem, vel necessitatem privatam venditoris tabernæ exponuntur venales, vel etiam ipse venditor roget emptorem. 2. si merces minutim vendantur crescit pretium ob laborem, & molestiam: minuitur verò si cumulatum vendantur. 3. crescit pretium, ob verisimile, & non fictum periculum amittendi pretii cum merce, & si nullum damnum sequatur. *Less. de Just. & jur. l. 2. cap. 21. n. 54. 4.* propter damnum emergens, vel lucrum venditori cessans pretium crescit. *c. fin. de Usur.* dum verè ex eo contractu emergat damnum, vel lucrum cesset; & de hoc est monendum emptor. *Less. de Just. lib. 2. cap. 21. n. 26. 5.* potest pretium augeri propter singularem affectionem, & multò magis ob utilitatem, quam venditor habet in merce, sed affectio debet esse in aliqua justa causa fundata, non orta ex levitate, & quod venditor tali re in gratiam emptoris se privet: non tamen attenditur affectio, vel necessitas emptoris; nam hæc non est aliquid vendentis, sed tantum ementis: alias posset carius vendi panis famelicis, vel pauperi. *D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. 6.* raritas mercis pretium auget sic gemmæ, nummi, antiqui, statuar, volucres, & alia animalia ex remotis regionibus advecta, carius venduntur, ut apud Indos accidebat, ubi vitra, cultelli, fistulæ, & alia exigui valoris pro gemmis, auro, & argento permutabantur. 7. propter sumptus, & labores in rerum conservatione, & asportatione impensos, quia hæc omnia sunt pretio æstimabilia. Hinc debita dubia, & litigiosa ob molestias, & difficultates, possunt minori pretio emi, etiamsi emptor facillè posset solutionem obtinere, cum tale Chirographum in communi æstimatione sit minoris pretii: secus est, si liquidum sit: cum tunc in communi æstimatione tantum valeat, quantum debitum est. *Lug. de Just. & jur. D. 26. ex n. 94. Mol. tr. 2. D. 361. ex n. 7. Less. lib. 2. cap. 21. contra Malderum, Mofesium, & alios.* Exteris, & peregrinis, non licet res carius vendere; imò hoc potest Episcopus sub excommunicatione prohibere. *c. 1. h. t. ex aliqua tamen justa causa potest res carius advenis, quam vicinis vendi.* Sanè ille, cui res certo pretio vendenda tra-

Tom. I.

ditur, non potest excessum sibi, si pluri vendat, retinere, posset tamen, si majorem, & extraordinariam in vendendo adhibuisset industriam, vel si ipsi rem sibi emit pretio currenti, suamque fecit, & postea oblata occasione, majori pretio vendidit. Vel si ita cum venditore conventum est expressè, vel tacite, v. gr. si nullum ipsi vendenti est stipendium assignatum pro venditione, cum alias ipsi deberet assignari. *Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 363. Less. de Just. lib. 2. cap. 21. n. 138. & seq.*

149 Quæcumque res, quæ specialitè non prohibetur vendi utique potest: ac proinde res nondum extantes, si tamen sperantur exituræ, ut volucrum, & piscium captura, vel fructus agrorum, focus animalium, & alia hujusmodi, possunt vendi. Ita ut si causa sit omninò fortuita, ut jactus reris, pura sit venditio; ac proinde, si vè nihil, si vè parum, si vè multum extractum sit, pretium statutum solvi debeat: quia fortunæ se partes commiserunt. *L. 8. ff. de Contrah. empt. l. 11. tit. 5. p. 5.* si ex causa naturalitè res speretur, ut fructus arborum, si jam existant, licet in herba, pretium solvere tenetur emptor, quamvis postea casu pereant, nisi aliè inter ipsos sit conventum, vel culpa venditoris interveniat; *arg. L. 78. §. fin. ff. de Contrah. empt. l. 12. tit. 5. p. 5.* Si fructus nondum sint nati, venditio est conditionata, & regularitè non habet effectum, si nihil de fructibus, vel foetibus natum sit, nisi aliè sit conventum. *L. 11. tit. 5. p. 5.* Si aliquid, quamvis minimum, vel plurimum sit natum, statur contractui, nec augetur, nec diminuitur pretium, nisi sit in singula capita determinatum. *L. 8. ff. de Contrah. empt. l. 11. §. ultim. in fin. ff. de Act. empr. Nomina, actiones, obligationes, & debita etiam possunt vendi. L. 17. ff. de Hered. vel action. vend. sed non aliè, quam pretio justo, justa *L. 22. C. Mandat.* Et quidem etiam ignorante, & invito debitore, *L. 1. C. Novar.* cum nihil intersit devitoris, qualem creditorem habeat. In substitutione verò novi debitoris, consensus creditoris requiritur, quia plurimum illius interest, qualem debitorem habeat. In talem verò emptorem solum transferatur actio utilis ex beneficio. *L. 16. ff. de Pad. directa apud venditorem manente.* Invito debitore, non potest actio, etiam de debito certò, & non litigioso transferri in potentiorem. *L. fin. C. Ne liceat potest.* Nec potest vendi privilegiato, v. gr. Clerico, si hoc judici mutandi causa fiat.*

PPP

e. fin. de Alien. judic. mutand. secus si fiat sine dolo. Item nequeunt vendi actiones litigiosæ. *L. 2. C. de Litigios.* nec criminales, nec populares, nec actio personalis ad usum petendum. Nec quæ aliis nequeunt prodesse, ut actio de uxore exhibenda. Quod si debitor non habeat undè solvat, non habet regressum emptor contra venditorem, siquidem hic tantum vendidit debitum, quod verum erat, non verò promisit, quod bonum esset, nisi aliter sit conventum. *L. 4. ff. de Hered. vel act. vend. & ibid. Gothofr.* Tutores, & Curatores emere nequeunt actiones contra suos clientes. *Auth. Minor. C. Qui dare Tut. vel Cur.* ubi est correctæ. *L. 12. ff. de Reb. eorum, qui subtit.* & notat *ibid. Gothofr.*

150 Licet vendi nequeat viventis hæreditas, ne inducatur votum mortis alienæ captandæ, nisi consentiat ille, de cuius hæreditate agitur, quippè tunc sublata censetur acerbissima spes, quæ alias injuriosa illi esset. *L. fin. C. de Pat.* benè tamen hæreditas jam venditori delata. *L. 2. ff. de Hered. vel act. vend. l. 13. tit. 5. p. 5.* quia de ipsa, utpotè sua, disponere valet. *L. 21. C. Mandat.* & tunc in emptorem transferitur, quidquid ad venditorem pervenit, vel perventurum est, vel per eum stat, quominus pervenerit. *L. 2. §. 3. & 4. & 9. ff. de Hered. vel act. & hinc ad ipsum pertinet, quod per jus accrescendi accresceret venditori, si hæreditatem non vendidisset, cum portio instar alluvionis portioni accrescat. Nec venditor de evizione tenetur, si res hæreditariæ evincantur, cum solum transferre possit, quod ipse habet. Actiones activæ in emptorem transeunt. *L. 5. & fin. C. de Hered. & act. vend.* passivæ creditoribus defuncti contra venditorem competunt, nec ipse emptor tenetur eas invitus excipere. *L. 2. C. eod.* tenetur tamen venditori resarcire, quod ex ea causa solverit. *L. 2. C. de Legat.* Res aliena usu consumptibilis potest vendi, si venditor vel emptor animum satisfaciendi habeat, quia cum nihil Domini intersit utrum eadem res, an alia ejusdem bonitatis ipsi reddatur, non creditur rationabiliter invitus. *Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 330.* Quando res non est fungibilis, si emptor ignoret, alienam esse, venditio valet ætenuis, ut venditor illi de evizione, & ad totum interesse, teneatur, & emptor licet rem detinet, donec à Domino vindicetur. *L. 28. ff. de Contrah. empt. l. 11. ff. de Act. empt. & legitimo tempore eam præscribere poterit.* E contra, si emptor, alienam esse, sciat, & si furtiva*

non sit, in se periculum suscipit, nec venditio valet, nec venditor de evizione, vel ad aliud interesse ipsi tenetur, nisi aliter conveniant. *L. 34. §. 3. ff. de Contrah. empt. L. 19. tit. 5. p. 5.* quod si Dominus nequit recuperare rem, ipsi est dandum pretium. Si jam eam recuperavit tradendum est fisco, numquam tamen ipsi emptori. *Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 327. n. 6.* si emptor dubitet, potest rem emere, ut inquisita veritate, Domino restituat. Res propria ementis nequit emi. *L. 18. tit. 5. p. 5.* nam quod meum est amplius meum fieri nequit. Plures etiam sunt res, quæ vendi nequeunt.

151 Et quidem 1. res spirituales, vel spiritualibus annexæ vendi prohibentur, quod si defacto vendantur, talis venditio erit absdubio simoniaca. 2. res immobiles, vel mobiles pretiosæ Ecclesiarum non possunt vendi, sine debita solemnitate, ut diximus in tit. 13. Res sacræ, quæ ad Divinum cultum deputatæ, & consecratæ sunt, non possunt ad usum profanum vendi, quia extra humanum commercium sunt. *§. 8. Inst. de Rer. divis. c. 51. de Reg. in 6.* nisi ex causa necessitatis, vel pietatis: & tunc si Laico vendantur, & periculum sacrilegii detur; debent calices conflari, vestes sacræ dissui, &c. secus aliter. *L. 21. & Auth. Præterea. C. de Sacr. Eccl.* In nostra Hispania in *L. 7. tit. 2. lib. 1. R. C.* jubetur, nequis emat, vel in pignus accipiat calices, libros, cruces, vel alias res sacræ ad Ecclesiarum ornatum destinatas: quod si accipiat, debet sine pretio Ecclesiæ eas restituere. In casu tamen necessitatis vendi possunt, & in aliis casibus, qui habentur in *L. 1. tit. 14. p. 1. & ibid. Greg. Lop. Acen. in L. 7. tit. 2. lib. 1. R. C. & alii com.* 3. vendi nequeunt publicæ res, ut theatra, fora, viæ, thermæ, nec aliæ res, quæ cum publicis usibus sint destinatæ, non debent cujusquam usibus applicari. *L. 6. l. 51. l. 72. §. 1. ff. de Contrah. empt. c. 3. de Præbend. L. 15. tit. 5. p. 5.* nec liber homo potest vendi. *§. fin. Inst. h. t.* quia libertas nullum pretium recipit, siquidem est inæstimabilis. *L. 106. ff. de Reg. jur. nec potest vendi fundus dotalis. L. 3. §. 1. ff. de Fund. dot. nequidem uxore suo juri renuntiant. Auth. Sivè à me. C. ad S. C. Vellej. nisi juramentum accedat. c. 28. de Jur. jur. c. 2. eod. in 6.* nec res feudales, & emphyteuticæ Domino directo inconsulto. *L. fin. C. de Jur. emphyt. nec res litigiosæ. c. fin. de Sequestrat. Arma, equi, naves, triticum, & alia victualia, non possunt vendi Mauris, nec aliis hos-*

hostibus fidei. *c. 6. de Judicis, L. 22. tit. 5. p. 5.* & contra facienti, bona confiscantur, & ipse ad arbitrium Regis punitur. *L. 22. tit. 5. p. 5.* in Jure Canonico hoc facientes excommunicantur. *cap. 6. de Judicis, & in nostra Hispania contra tales procedit Inquisitio. Dian. in Sum. V. Inquisitores, n. 97. Canteræ, & alii.* Nec item vendi possunt res male, vel ad usum malum expetite, ut libri Hæretici, vel impuri, amuletum Magicum, nec venenum potest vendi, nisi ad aliquod medicamentum sit necessarium. *L. 17. tit. 5. p. 5. l. 5. tit. 16. lib. 3. R. C.*

152 Cum ex voluntate contrahentium contractus legem accipiant. *cap. 85. de Reg. jur. in 6. L. 23. ff. eod.* potest venditor aliqua pacta apponere in ipsa venditione, vel incontinenti; secus ex intervallo. Et quidem primo pactum *Legis commissorie* adjicere valet, scilicet, ut si intra certum tempus emptor pretium non solvat, res sit inempta, vel nullus contractus: ac proinde emptore culpabiliter, secus ex justa causa, non solvente pretium, res inempta censetur, revertiturque ad venditorem. Si nullum tempus est præfixum non committitur, seu solvitur venditio, nisi interpellet judicialiter venditor; secus si præfixum est: nam dies pro eo interpellat. Et in venditoris electione est, vel dissolvere contractum, vel illi stare. Sed cum tale pactum sit in favorem venditoris introductum, ne in ejus damnum retorqueatur contra *L. 6. C. de Legib. si venditor stare contractui eligat, tunc emptor contractui stare tenetur, & soluto pretio illum implere. L. 2. l. 3. l. 4. §. 2. ff. de Legib. commiss. l. 38. tit. 5. p. 5.* statim ac Lex commissæ est, venditor declarare debet, an velit commissoriam exercere, an pretium petere, & alterutro electo, nequit variare. *L. 4. §. 2. l. 7. ff. de Lege commiss. l. 38. tit. 5. p. 5.* Et licet fructus medii temporis ad emptorem, ut rei Dominum pertineant, si res inempta fiat, & ad venditorem redeat, simul cum ipsa, tamquam si numquam Dominus fuisset restituere debet emptor, non solum fructus extantes, sed & consumptos, quamvis nullum ex eis lucrum senserit. Indignum enim se fecit aliquod commodum sententiæ ex negotio, in quo fidem sefellit. *L. 5. ff. de Leg. Commiss. Etiam potest adjici pactum, quo emptor tenetur rem venditam rursus ipsi venditori vendere, quod pactum de retrovendendo dicunt, ita ut pro onere, vel favore, quem alteruter*

contrahentium sentit, pretium rei venditæ, vel augeatur, si in solius emptoris gratiam cedat, vel minuat si solus venditor commodum reportet quo standum est arbitrio Judicis, vel prudentum. *L. 24. tit. 5. p. 5. Covar. 3. Variar. cap. 8. & 10. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 375.* si verò contractus pignorarius sub specie venditionis celebratur, ut fictus emptor lucratur fructus, quin in sortem impuntur, est usura palliata, ac proinde reprobat. *In c. 5. h. t. c. 4. de Pignor. arg. l. 41. tit. 5. p. 5.*

153 Solet etiam in venditione apponi *arrha*, seu *arrhabo*, vel *arra* in plurali, & sine *h.* ut assert Nebrisenensis: *Arrha ergo est pecunia, vel alia res ab uno ex contrahentibus alteri data in securitatem contractus initi, vel ineundi.* Si pro ineundo contractu datur, licet partibus resiliere. Si mutuo consensu ambo resiliant restituitur arrha, si resilit, qui Arrham dedit, altero invito, eam amittit, & alter lucratur, si resilit, qui eam accepit, eam restituit, & tantumdem de suo, quod alter lucratur. *Princ. Institut. h. t. l. 17. V. Illud, C. de Fid. Instrum. l. 7. tit. 5. p. 5.* Si Arrha sit data in securitatem contractus jam initi, non licet resiliere, sicut ab ipso contractu, etiam sine Arrha celebrato jam perfecto resiliere non licet. *L. 5. C. de O. & A. l. fin. C. Quando liceat ab empt.* Si verò per Arrharum appositionem id contrahentes agere censeant, ut illas dans, eas amittat, si resiliat, & qui accepit duplicatas restituat, si resiliat, resiliere utique licebit, & non amplius valet contractus. Et sic venit intelligenda sententia *Ant. Gom. 2. Var. cap. 2. num. 18. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 338. & aliorum,* quæ de jure Hispano videtur approbata contra Communem, ut notat *Greg. Lop. in l. 7. tit. 5. p. 5. V. Despuis.* Potest itidem in ipsa venditione, vel in continenti, non tamen ex intervallo apponi pactum *Aditionis in diem*, vi cuius venditori liceat rem venditam alteri addicere, & quidem absolute, non cum nova additione, nisi aliter inter primum emptorem, & venditorem conventum sit. *L. 11. ff. de In diem addit. tunc enim potest illa res vendi secundo, si intra præfixum tempus sincerè, & sine dolo meliorem vendentis conditionem faciat, majus pretium, vel faciliorem solutionem offerendo, nisi fortè primus emptor velit præstare meliorem conditionem ab alio oblatam; nam tunc primo debet res dari. L. 7. l. 11. ff. de In diem addit. In diem ergo*

additio ita fit: *Ille fundus centum esto tibi emptus, nisi quis intra Kalendas Januariarum proximam meliorem conditionem fecerit, quo res à Domino habeat. L. v. ff. de In diem addit. Si intra diem additionis venditor moriatur, suo heredi potest fieri melior conditio. L. 15. ff. eod. si intra tempus præfixum nullus alius emptor meliorem offerat conditionem, vel venditor non acceptet oblatam, irrevocabiliter acquiritur res primo emptori. Si tamen offeratur, & acceptetur, dissoluta prima emptione, secunda contrahitur. Arg. l. 37. ff. de Contrah. empt. Dominium, & rei vindicatio absque alia traditione redeunt ad venditorem. L. 41. ff. de Rei vindic. & emptor tenetur restituere rem cum omni commodo, & accessione. L. 6. ff. de In diem addit. etiam fructus extantes, non autem consumptos, etiamsi ex eis factus fuisset locupletior, licet alii aliter sentiant. Alia denique pacta possunt poni à contrahentibus pro suo arbitrio, v. g. si vendatur servus sub conditione, quod certo tempore manumittatur. L. 45. tit. 5. p. 5. vel è contra, ne umquam manumittatur. L. 46. tit. 5. p. 5. & alia hujusmodi, quæ neque contra bonos mores sint, nec à Legibus reprobentur.*

154 Venditor tenetur emptorem monere de vitio rei substantiali. V. g. si aurichalcum pro auro, vitrum pro gemma daretur. Aliàs contractus est nullus, quia deest consensus emptoris. L. 9. ff. de Contrah. empt. l. 21. tit. 5. p. 5. ipsique competit actio de dolo, & redhibitoria ad pretium rehabendum, de quo postea: imò, & vitium circa qualitatem ostendere debet, si qualitati alligavit emptor suum consensum. Si verò detur res æquè utilis, ac si haberet eam qualitatem, non est necessarium, emptorem monere. *Lug. de Just. & Jur. D. 26. n. 124. Sanch. l. 7. de Matrim. D. 18. n. 21.* Si emptor expressè non alliget certa qualitate suum consensum, non tenetur venditor vitium qualitatis manifestare, sed sufficit pretium minuere, etiamsi alias non fuisset empturus si vitium scivisset. *D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 353. n. 17.* etiamsi emptor valdè rudis esset. Quamvis contractus emptionis, & venditionis, posito mutuo consensu, & impletis conditionibus, si quæ appositæ fuerint, sit quoad substantialia perfectus, ad consummationem tamen requiritur traditionem rei ex parte venditoris, & pretii ex parte emptoris, vel saltem fidem datam de solvendo pretio, quo factò dominium utriusque transfertur, quia traditionibus, non nudis pactis, seu titulis rerum dominia transferuntur. L. 20. C. de Pad. Hinc si res duobus vendatur, & secundo sit tradita, licet illicitè, & injuriosè: dominium tamen acquiritur secundo. L. 50. tit. 5. p. 5. licet prima venditio sit jurata, quia adhuc venditor manet Dominus rei. L. 15. C. de Rei vindic. *Covar. 2. Var. cap. 19. n. 2. Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 369. n. 7.* quod si primo emptori sit hypothecata, cum habeat jus in re, non potest per traditionem secundo acquiri dominium irrevocabile. L. 12. §. fin. ff. Qui potior. Vel si secundus scivit, alteri esse rem venditam: nam ob fraudem potest primus intra annum à die scientiæ repetere rem. Arg. l. 1. ff. de His, quæ in fraud. secus transacto anno. Nec tunc tenetur in foro externo secundus emptor eam reddere: probabilis tamen tenetur in foro conscientiæ. Si nulli est tradita, debet tradi primo emptori, cum secunda venditio illicita sit. Arg. l. 98. ff. de Reg. jur. c. 54. eod. in 6. l. 50. tit. 5. p. 5. Nisi secundus pretium enumeraverit, quod non fecit primus, vel fecisse non constat. *Covarr. lib. 2. Variar. cap. 19. n. 6.* Procurator Fisci, & ob ejus paritatem, Procurator Ecclesiæ, vel Minoris, etiamsi rem venditam tradant, non transferunt dominium, etiam habita fide de pretio solvendo, donec verè pretium solvatur. L. 5. §. 1. ff. de Jur. Fisci. Quando Ecclesiæ, vel alteri pio loco: Imò, & Civitati venditur, legatur, vel doctur aliqua res, etiam sine traditione, ex privilegio acquiritur dominium. L. 23. C. de Sacr. Eccles. *Covar. lib. 2. Variar. cap. 19. n. 2.* & sic licet postea alteri vendatur, non acquiritur dominium secundo emptori. Quando res commodata v. gr. venditur commodataro, non requiritur traditio vera, & realis: sed sufficit ficta brevis manus, ut ei dominium adquiratur. §. 44. Inst. de Res. divis. Venditor rei, si emptor impletionem contractus urgeat, rem ipsam

tradere tenetur, cum traditio non sit merum factum, sed contineat aliquid juris, scilicet, translationem domini, vel conditionem usucipiendi: nec liberatur venditor, solvendo interesse, quia determinatè rem tradere debet: sicut emptor determinatè obligatur ad pretium solvendum, quia inter ipsos ita conventum est. §. 1. Inst. h. t. §. 2. Inst. de Donat. L. 11. §. 2. ff. de Adion. empt. sic Abb. in c. 10. de Fid. Instr. *Castropal. tr. 32. D. 5. p. 13. n. 2.* contra *Covarr. 2. Variar. cap. 19. n. 1. Fachin. l. 2. Controv. cap. 30.* si verò res pretii, vel evicta fuit, vel ex alia causa nequeat tradi in specie, ejus loco solvendum est interesse, & sic sunt interpretandi textus contrariæ partis in L. 1. ff. de Adion. empt. L. 25. §. 1. ff. de Contrah. emp. & quidem traditio justa rei qualitatem fit, vel transfereudo rem de manu in manum, vel eam demonstrando, vel obsignando, vel tradendo scripturam, vel claves, vel per clausulam de Constituto, vel si emptor utatur jure tamquam proprio, sciente, & patiente venditore. Praterèa res à venditore tradita debet esse vacua ab alia possessione, id est, non occupata ab alio. L. 8. ff. de Adion. empt. Item libera à servitutibus, pensionibus extraordinariis, & oneribus inconsuetis, sed de eis, si quæ habeat, debet venditor emptorem monere. L. 1. §. 1. l. 13. l. 21. §. 1. ff. de Adionib. emp. si nihil conventum est, debet fieri traditio in loco venditionis, & quidem statim, ac pretium solutum est, quod si pretium, vel pars pretii nondum est soluta, potest venditor jure pignoris retinere rem, donec pretium ipsi solvatur. L. 13. §. 8. ff. de Adion. empt. Et cum ipsa, re tradendi sunt fructus, & pertinentiæ rei, quales sunt servitutes, jurisdictione, castra, feuda, jus venandi, piscandi, & similia. Item claves, tabulæ, puteus, & alia hujusmodi. §. 3. Inst. h. t. l. 13. l. 16. C. de Adion. empt. Hæc enim omnia, ut accessoria suum principale sequuntur, nisi aliter expressè sit conventum.

155 Emptioni, & venditioni, tamquam bonæ fidei contractui urrinque obliganti naturaliter inest evictio, etiamsi nihil de ea conventum sit. L. 6. C. de Evict. Nihil enim aliud est Evictio, quam rei suæ, quam alius legitimo titulo adquisierat per Judicem recuperatio. Nam sicut emptor facit pretium venditoris, sic venditor rem tradendo emptori dominium, vel saltem conditionem usucipiendi cum

possessione vacua transferre debet. L. 74. ff. de Contrah. empt. Hinc si res, vel pars ejus, v. g. jus alteri in ea quæsitum, ut usufructus evincatur, venditor etiamsi ignorasset, rem alterius esse, vel alteri esse obligatam, de Evictione emptori tenetur. L. 1. l. 43. l. 49. ff. de Eviction. l. 32. tit. 5. p. 5. ibi: *Quita, è libre de todo embargo debe ser entregada la cosa vendida al comprador, de manera, q. si otro alguno se la quisiere embargar, è moverle pleito sobre ella, que se la debe hacer sana. Et Hispanè dicitur: Sanaer, y saneamiento.* Si res tota est evicta, totum pretium potest emptor repetere, si pars tantum, partem ei correspondentem. L. 1. l. 53. l. 64. ff. de Evict. l. 36. tit. 5. p. 5. Nec pro parte tantum est resolvendus contractus. L. 72. ff. eod. nisi ita conventum sit, vel pars remanens inutilis, aut inseparabilis esset à reliquis, vel si emptor partem tantum non fuisset empturus: si venditor mala fide vendidit, tenetur omnia damna, quæ emergerunt, & lucra, quæ cessarunt emptori refundere, ne ipsi suus dolus patrocinetur. L. 13. ff. de Adione empt. si bona fide vendidit non ad totum interesse tenetur, nec ultra duplum (cui inest pretium tamquam simplicum) debet empturi refundere, quinquam emptoris ultra duplum intersit. L. 44. ff. de Adion. empt. sed jure Hispano solum ad duplum tenebitur venditor, quando ita conventum sit, & ita in praxi servatur. L. 32. tit. 5. p. 5. & ibid. *Greg. Lop. V. Doblo.* Ut venditor de evictione teneatur, requiritur, quod emptor ipsum laudet, hoc est, quod venditori ab ipso fiat denuntiatio in presentia, vel si hoc non possit, ad ejus domum coram vicinis, & quidem antè testium publicationem, seu antequam tempus probationum sit elapsum. Et si in prima instantia non fuit facta denuntiatio, potest fieri in causa appellationis. *Covar. lib. 3. Variar. cap. 17. n. 8.* debetque emptor talem denuntiationem facere expressè, etiamsi aliunde venditor sciat litem, debetque venditorem requirere, ut liti assistat, & suggerat, quæ ad defensionem rei conducunt, tamquam qui rei à se venditæ conditionem, & jus melius scit; aliàs culpæ emptoris, qui tam salubre medium omisit, imputabitur. C. fin. h. t. l. 29. §. 2. ff. de Evict. l. 8. c. eod. l. 32. tit. 5. p. 5. Nec ut venditor de evictione teneatur sufficit, litem esse motam, sed requiritur sententiam latam contra emptorem in rem judicatam transisse, & possessionem da-

datam esse adversario. *L. 57. ff. de Evict.* & *ibid. Gothofr. l. 3. C. eod.* Si venditor mortuus sit, denuntiatio est facienda singulis ejus hæredibus, qui prorata tenentur. *L. 85. §. 5. ff. de V. O.* non est necesse, venditorem, ut de evictione teneatur, de lite certiorare, si huic denuntiationi renuntiavit. *L. 63. ff. de Evict.* vel si per ipsum stat: quominus ad eum denuntiatio perveniat. *L. 55. ff. eod.* vel si emptor nequit prorsus scire citra venditoris factum, ubinam ipse sit. *L. 56. §. 6. ff. de Evict.* vel si emptor sit Minor, & aliunde venditor scivit. Et à paritate extenditur ad Ecclesiam. *Covar. l. 3. Var. cap. 17. n. 4. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 380. n. 13.* Venditor sic laudatus, & requisitus emptorem defendere, & litæ assistere tenetur, vel in se eam suscipere, licet ad hoc, se non obligari. *L. 74. §. 2. ff. de Evict.* & sequi debet forum emptoris, etiamsi venditor Clericus sit, & emptor Laicus. *Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 5. n. 20. Gom. Greg. Lop. & alii,* quod si venditor nolit litem in se suscipere, contra emptorem instituitur litis, & emptor potest contra venditorem de evictione agere, & ab illo, etiam petere instrumenta ad defensionem sui juris. *L. 33. tit. 5. p. 5.*

156 Venditor equidem non tenetur emptori de evictione, si emptor non denuntiavit venditori statim post litem motam, vel ante testium publicationem, vel conclusionem in causa, vel si contumaciter abfuit emptor à iudicio, *c. fin. h. t. l. 55. ff. de Evict.* quia magis propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit. *L. 36. tit. 5. p. 5.* vel si emit rem sciens, alienam esse, vel alteri obligatam. *L. 27. C. de Evict.* vel si potuit usucapere rem emptam, & non fecit. *L. 56. §. 3. ff. de Eviction.* Vel si à sententia non appellavit, vel appellationem deseruit: nisi hoc fecisset, quia jus evincens cognovit. *L. 63. §. 1. & fin. ff. de Evict.* vel si rem habuit pro derelicta. *L. fin. ff. eod.* In his enim casibus, nisi aliter sit conventum, emptoris culpæ imputatur evictio, ac proinde de ea non tenetur venditor. Nec itidem tenetur, si inter ipsos conventum est, ne venditor de evictione teneatur. *L. 11. §. fin. ff. de Adion. empt.* vel si ob imperitiam, vel etiam injuriam Judicis res sit evida. *c. fin. h. t. l. 51. ff. de Evict.* quia injuria quæ fit emptori, autorem, hoc est, venditorem non debet contingere. *L. 36. tit. 5. p. 5.* vel si emptor fuit condemnatus ab arbi-

tro compromissario, vel Judice non suo, in quem consensus, quia nulla necessitate cogente id fecit. *L. 76. §. 1. ff. de Evict.* *l. 36. tit. 5. p. 5.* vel si cogatur à Principe, rem alteri vendere. *L. 11. ff. de Evict.* *l. 37. tit. 5. p. 5.* vel si res vendita ante evictionem perit. *L. 26. C. eod.* quia periculum ad emptorem pertinet, vel quando creditor jure pignoris rem distraxit. *L. 11. §. 16. ff. de Ad. empr.* quia ita vendens, tantum censetur suum jus præstare voluisse. *Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 380.*

157 Cum non liceat contrahentibus se mutuo circumvenire, emptor, qui venditorem læsi, etiam infra justii pretii dimidium, tenetur sub culpa gravi pretium supplere. Si ultra dimidium justii pretii læsio contingat, quia cum res v. g. valeat decem, tantum quatuor dedit emptor, etiamsi utrumque bona fide sit celebratus contractus, venditor læsus potest contra emptorem agere, vel ad rescissionem contractus: siquidem validus est, vel ad supplementum justii pretii. *L. 2. C. de Rescind. vend. c. 3. c. 6. h. t. l. 56. tit. 5. p. 5.* Emptor enim, qui debitor est, eligit, vel contractum rescindere, vel pretium supplere. *L. 2. C. de Rescind. l. 56. tit. 5. p. 5. Arg. c. 70. de Reg. jur. in 6.* & licet jura tantum de venditore læso loquantur, tamen propter eandem rationem æqualitatis inter mercem, & pretium, ad emptorem læsum hoc remedium extendendum est, nam in correlativis de uno dispositum ad alterum extenditur. *L. fin. C. de Indict. vid. Pinel. in l. 2. C. de Resc. vend. p. 1. cap. 2. & 3. Gutier. lib. 2. Practic. quest. 2. 223. n. 2. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 349. n. 1.* & in nostro Jure Hispano expressè est hic casus comprehensus. *In l. 56. tit. 5. p. 5. l. 1. tit. 11. lib. 5. R. C.* Si enim emptor ultra dimidium justii pretii à venditore est læsus, potest agere, vel ad rescissionem contractus: siquidem validus est, vel ut ipsi excessus pretii reddatur pro venditoris arbitrio: ipsius enim, qui debitor est, electio est. *L. 2. C. de Resc. vend. l. 56. tit. 5. p. 5.* Emptor ultra dimidium justii pretii censetur læsus, quando pro re, quæ valet 10. dedit plusquam 15. ut expressè habetur in *L. 56. tit. 5. p. 5. l. 1. tit. 11. lib. 5. R. C. Cov. 2. Var. cap. 3. n. 8. Gom. 2. Var. cap. 2. n. 22. Gutier. lib. 2. Practic. q. 133. Molin. tr. 2. D. 349. n. 2. Reinfestuel in Presenti n. 336. Less. l. 2. cap. 21. n. 20. Laym. l. 3. tr. 4. cap. 17. n. 7. Alièr tamen Abb. in c. 3. h. t. n. 2. Pinel. in l. 2. C. de Resc.*

p.

p. 1. l. 2. c. 2. n. 6. Perez, & alii Justum Pretium tempore contractus consideratur. *c. 6. h. t. l. 8. C. de Resc. vendit. l. 56. tit. 5. p. 5. l. 1. tit. 11. lib. 5. R. C.* Ut à venditore possit emptor conveniri, debet læsio esse ultra dimidium justii pretii infirmi. Ut venditor ab emptore conveniatur, pretium summum consideratur. *Cov. 2. Var. cap. 3. n. 3. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 349. n. 4. & 5.* Et emptor, qui læsit in re, quæ 100. valet, si 40. dedit, debet 60. supplere, nec sufficit si 10. addat ad læsionem ultra dimidium excludendam. *L. 2. C. de Resc. vend. c. 3. c. 6. h. t. Gom. 2. Var. cap. 2. n. 22.* Hoc remedium habet locum, etiam quando venditio fit in publica subhastatione, etiam facta cum Judicis auctoritate. *L. 1. tit. 11. lib. 5. R. C.* & in venditionibus minorum cum auctoritate Judicis factis.

158 Non succurritur læso. 1. si hic expressè huic remedio in sui favorem introducto, renuntiaverit. *Arg. c. 6. de Privileg. l. 29. C. de Pañ. præcipue juramento accedente. c. 28. de Jur. jur. c. 2. de Pañ. in 6.* ut expressè habetur in *L. 56. tit. 5. p. 5.* nisi læsio sit gravissima, quia nec specialis, & jurata renuntiatione comprehenditur. *Covar. Var. 2. cap. 4. ex n. 1. Gutier. de Jur. p. 1. cap. 26.* non sufficit renuntiatio generalis, ut huic remedio censeatur renuntiatum. 2. expressa condonatione ipsius læsi hoc remedium excluditur. *Arg. L. 21. C. Mandat. 3.* si res casu perit. *L. 56. tit. 5. p. 5.* quia tunc cessat optio rescindendi contractum, vel defectum supplendi. *Arg. L. 12. §. 1. ff. de Jun. dos. Gom. 2. Var. c. 2. n. 22. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 349. n. 6. 4.* non potest hoc remedium intentari contra tertium possessorem, nisi ex titulo lucrativo possideat, vel sciens, quod infra dimidium justii pretii res empti fuit, tunc contra ipsum in defectum primi emptoris agi valet. *Covar. 2. Var. cap. 3. n. 10. Mol. de Just. & jur. tr. 2. D. 349. num. 4. & 5.* & de Jure Hispano cessat hoc remedium, quando in publica subhastatione aliquid compelluntur rem emere, ut ex pretio illius debita solvantur. *L. 6. tit. 11. lib. 5. R. C.* Si emptor lædens rescindere contractum elegit, si malæ fidei possessor fuit, tenetur fructus interim perceptos restituere, secus si erat bonæ fidei possessor. *Arg. c. 11. de Reb. Eccles. non alien.* quia cum contractus fuisset validus, verè Dominus rei erat. Item cum ad ipsum pertineret periculum rei, similiter, & fructus. *L. 10. ff. de Reg. jur. c. 55. eod. in 6. ita Molin.*

de Just. tr. 2. D. 349. n. 12. Gutier. lib. 2. Practic. q. 134. Less. de Just. & jur. l. 2. cap. 21. n. 122. Gomez 2. Var. cap. 2. n. 24. & cap. 4. n. 21. & alii contra Covar. 2. Var. cap. 3. n. 9. Greg. Lop. in l. 56. tit. 5. p. 5. Hoc remedium licet pro venditione specialiter fuisset inductum *L. 2. C. de Resc. vend.* extenditur tamen, ob paritatem rationis, ad ceteros contractus onerosos, ut sunt permutatio, locatio, cambium, &c. *Gom. 2. Var. cap. 2. n. 22. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 349. n. 14.* transactione excepta. Nec in contractibus lucrativis, & non reciprois habet locum, ut in donatione, commodato, deposito, mandato, & precario; nam aliunde sunt infirmandi. Quæ extensio ad alios contractus in Nostra Hispania constat ex *L. 1. tit. 11. lib. 5. R. C.* ibi: *Y esto mismo debe ser guardado en las Rentas, y en los Cambios, y en los otros contratos semejables, y que aya lugar esta Ley en todos los contratos sobredichos, aunque se haga por almoneda, del día que fueren hechos fasta en quatro años, y no después.* Si verò læsio sit infra dimidium justii pretii, & non intervenit in contractu dolus; nec fraus, si contrahentes sint majores 25. annis, nulla actio datur læso. *L. 2. tit. 11. lib. 5. R. C.* E contra datur actio, si dolus intervenit. *L. 13. §. 4. & 6. ff. de Ad. pmp. vel si læsus est minor 25. annis, vel jure minoris gaudeat, nam tunc restituitur. c. 1. de In integr. restit. sed licet in foro externo non deat actio contra lædentem, ne facillè contractus rescindantur, & via litibus aperitur magna cum perturbatione Reipublicæ: tamen in foro conscientie tenetur lædens restituere damnum, quod læso in defectu pretii causavit.*

159 Ut igitur à contractu emptionis, & venditionis omnis dolus, & fraus removeatur, duplex actio conceditur ab ædilitio edicto emptori adversus venditorem, qui rem vitiosam vendidit. 1. Est Redhibitoria: & est actio bonæ fidei, personalis, qua emptor, vel ejus hæres agit adversus venditorem, & ejus hæredes, ut omnia in integrum restituantur, ac proinde venditione rescisa, rem redhibeat, id est venditor rem recipiat, pretiumque reddat, & omne damnum, & interesse, etiam extrinsecum, emptori contingens, & si sit contumax condemnatur in duplum. *L. 45. ff. de Edilit. edict.* Dicuntur hæc actiones ædilitiæ, quia Leges pro illis primo sunt latae Roma ab ædilibus, qui conservatores sacrarum ædium erant, & etiam à curru, quo gestabantur, dicebantur Curules Redhibito-

to-

toria ergo habet locum, quando vitium rei tale est, quod si illud emptor scivisset, nullo modo, nequidem minori pretio rem emisset. *L. 64. tit. 5. p. 5.* Et habet sex menses utiles, & tempus redhibitioni ex die venditionis currit, aut si dictum, promissumve quid est, ex quo dictum, aut promissum est. *L. 65. tit. 5. p. 5.* Et etiamsi res vitio careat: si venditor asseveravit cum promissione habere certas qualitates, redhibitoria tenetur. *L. 18. 19. §. 1. ff. de Edilit. edict. secus si factationis, vel commendationis gratia hoc dixit. L. 19. §. 3. ff. eod. si venditor rei vitium ignoravit, non datur contra eum Redhibitoria, sed tantum æstimatoria. L. 13. ff. de Aq. empt. 2. ergo actio, quæ contra venditorem datur, est æstimatoria, seu quanto minoris, estque actio personalis, & bonæ fidei, qua emptor, aut illius hæres agit adversus venditorem, & illius hæres, ut salvo manente contractu, hic restituat de pretio accepto, quanto minoris rem alter emisset, si cognovisset rei vitium. L. 48. §. 5. l. 61. ff. de Edilit. edict. l. 64. tit. 5. p. 5. Et durat uno anno utili. L. 19. §. fin. ff. de Edilit. l. 65. tit. 5. p. 5. Ut hæ actiones dentur, vitium debet esse non leve. L. 1. §. 8. ff. de Edilit. edict. & antecedens venditionem. L. 54. ff. eod. nisi brevi appareat, tunc enim præsumitur antecessisse. *Arg. L. 22. ff. de Proc. & latens quidem, nam si manifestum est, vel facile apprehendi potuit, non est locus Redhibitoria. L. 1. §. 6. de Edilit. edict. l. 66. tit. 5. p. 5.* quod si res sit animata: vitium corporis, non animi, attenditur, nisi in corpus redundet, v. gr. si servus sit furiosus, vel fugitivus. *L. 1. §. 10. l. 4. §. 4. ff. Edilit. edict.**

160 Emptor tenetur alternativè venditorem monere de mercis perfectione, & defectu pretii, vel ad pretium augendum usque ad mercis valorem, ut sic inter mercem, & pretium justa servetur æqualitas. *D. Th. 2. 2. q. 77. art. 2. in corp. Navar. Man. cap. 23. n. 89. & com. DD.* nec potest securè, & licitè emptor offerre infra justum pretium infimum venditori, quando is ignorat verum rei valorem, etiamsi venditor ab emptore inductus, dicat, se ei condonare, si res amplius valeat, quia ob venditoris ignorantiam hæc donatio plus de necessario, quam de voluntario habet, & tenetur in conscientia ad restitutionem usque ad integrum valorem infimum rei, sic contra *Cajet. in Sum. V. Empt. num. 2. tenet Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 353. n. 11. & alii*, si uterque ignoret pretium rei, cum uterque rem

sorti, & fortunæ committat, valet emptio, nec postea detecto errore datur onus restituendi. Qui scit infundendo alieno latere Thesaurum, vel fodinas salis, metallorum, vel lapidum pretiosorum, vel esse herbas ad medicinam valde utiles, potest illum emere pretio communi, ac si talia in ipso non invenirentur, quia sequendo communem hominum æstimationem pretium justum dat. *D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2. Less. de Just. & Jur. lib. 2. cap. 5. n. 62. Lug. Moïn. & alii*, & innuitur in parabola de inventore Thesauri. *Math. 13. v. 44.* sanè emptor debet solvere pretium conventum, si justum sit, etiamsi sit summum, vel rigorosum, & quidem si convenit de solvendo in auro, nequit solvere in argento: pacta enim justa custodienda sunt. *c. 1. de Pact. & in loco assignato.* Vel si nullus assignatus est, ubi merx traditur, fiet solutio. Si dies est assignatus solutioni, cum dies interpellat pro homine, in eo die fit solutio, quamvis venditor non urgeat. *c. fin. de Locat. & conduct. l. 12. C. de Contrah. & commit. stipul. si nullus dies præfixus est, & venditor solutionem petat, statim constituitur emptor in mora. L. 41. §. 1. ff. de Verh. obligat. l. 21. ff. Quando dies legat. si non petat, censetur in dilationem consentire, nisi non petat ex ignorantia, timore, impotentia, vel desperatione obtinendi solutionem. Si emptor fuerit in mora culpabili pretium solvendi, tenetur non tantum de dolo, & culpa lata, sed & de levi, sicut venditor si tempore debito mercem non tradat. *L. 3. l. 11. ff. de Peric. & com. cum iste contractus utriusque gratiam respiciat; arg. L. 5. §. 2. ff. Commod. etsi post mercem traditam emptor non solvat pretium ad usuras tenetur. L. 13. §. 20. ff. de Aq. emp. hoc est, ad lucrum cessans, damnum emergens, & periculum amittendi solutionem, nisi eis venditor renuntiaverit. Covarr. l. 3. Var. c. 4. n. 3. Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 368. n. 17. Præterea emptor debet solvere in legitima, & proba moneta, nec enim in moneta adulterina, qua ab alio fortè ipse deceptus est, potest solvere: quippè ex hoc non acquisivit jus alium decipiendi: Imò si ignorans solvit, venditore monebit, & legitimam monetam substituet, alias non datur æqualitas inter rem, & pretium. Si moneta æquet pretium justum mercis, etiamsi venditor credidisset, esse majoris valoris, quam est, non tenetur emptor eum monere, nec quando scit, brevi valorem monetæ esse minuendum. Et sufficit**

cit, quod moneta sit usualis in loco contractus, licet alibi quo venditor velit monetam asportare, non sit usualis, quia ad æqualitatem contractus attenditur locus ubi celebratur.

161 In venditione aliquando conceditur retractus, præcipuè in favorem consanguineorum venditoris. *Retraçtus* ergo, seu jus *proximiseo est redemptio rei venditæ, eodem oblato pretio, facta ab aliquo, jure sibi concessa à Lege, vel consuetudine, vel pacto.* Hoc quidem jus, quod *L. 14. C. de Contrah. empt. abrogatum fuerat, ab omnibus ferè Nationibus admissum est.* Et quidem communiter conceditur propter consanguinitatem, & dicitur *Retraçtus Gentilitius*, competitque consanguineis (non verò affinibus) propinquioribus venditoris, masculis, vel foeminis, Clericis, vel Laicis, legitimis tantum, non verò naturalibus, vel spuris. Quod quidem jus conceditur ad retrahenda bona immobilia, & eorum jura præsertim Gentilitia: non verò extenditur ad mobilia, etiam pretiosa. *c. 8. de in Integr. restit. Nec in hoc jure locus representationi datur; arg. L. 3. §. 5. ff. de Legit. Tutor.* Nec item transit ad hæreses: sed si proximior hoc jure uti nolit, transit ad immediatum consanguineum, & ei qui vult retrahere conceditur annus, & dies. *c. 8. de in Integr. restit. & currit à die scientiæ.* In nostra Hispania debet retrahi res vendita intra novem dies à die venditionis, & currunt contra absentes, & ignorantis. *Aceved. in L. 8. tit. 11. lib. 5. R. C. n. 5. & adversus eorum lapsus non datur restitutio minori, etiam impuberi. L. 8. tit. 11. lib. 5. R. C.* quod si consanguineus propinquior nolit rem retrahere, potest sequens gradu eam retrahere ex *L. 12. tit. 11. lib. 5. R. C.* in qua corrigitur. *L. 7. ejusd. tit. Retraçtus non habet locum nisi in rebus jure hæreditatis à venditore acquisitis. L. 15. tit. 11. lib. 5. R. C.* si verò concurrat cum consanguineo ad rem retrahendam ille, qui habet dominium directum in re vendita, vel superficiarius, vel ille, qui habet partem in re hi omnes præferuntur consanguineo. *l. 13. tit. 11. lib. 5. R. C. L. 16. ff. de Rebus auctor. Judic. possid. l. fin. C. de Jur. Emphyteut. l. 34. §. 2. C. de Donation. Etiam datur locus retractui, quando res subhabatur Judicis auctoritate, Hispani: *Que se vende en Almoneda. L. 9. tit. 11. lib. 5. R. C. latè Aceved. in auct. tit.**

162 Quia sæpè solet res vendita perire, vel etiam meliorari post venditionem.

nem celebratam, dicere oportet, cui cedat periculum, vel commodum rei venditæ, emptori an venditori? Et quidem tenendum est, quod non solum perit emptori res vendita, postquam ipsi jam est tradita, etiamsi pretium nondum solum sit. *L. 11. l. 14. ff. de Peric. & com. quia ejus Dominus est, & res Domino suo perit. L. 9. C. de Pignor. auct. Gom. 2. Var. c. 2. n. 32. Less. de Just. & Jur. lib. 2. cap. 21. n. 95.* Sed etiamsi nondum tradita sit, dummodò res absolutè vendita, sit certa, & determinata, casu, & sine culpa venditoris pereat, nec in mora culpabili fuerit. *§. 3. Inst. h. t. L. 8. ff. de Pericul. & commod. l. 1. C. eod. l. 23. tit. 5. p. 5.* Nam semel, ac contractus perfectus est, emptor habet actionem personalem, ac proinde tanquam Dominus habetur, ut res illi pereat. *L. 15. ff. de Reg. jur. l. 143. ff. de V. S. Cum enim ad ipsum commodum fructuum, & accessionum pertinet, damnum, & detrimentum pertinere, dicitur natura. L. 10. ff. de Reg. jur. c. 55. eod. in 6.* Hinc ad venditorem periculum pertinet, si res sub conditione vendita, ea pendente pereat, quia non est perfectus contractus ante conditionis impletionem: imò interitu rei contractus dissolvitur. *L. 8. ff. de Peric. & commod. deterioratio tamen pertinet ad emptorem conditione impleta. L. 16. tit. 5. p. 5.* Etiam ad venditorem spectat periculum, si contractus in scriptis sit celebrandus, & ante scripturam res pereat; quia nondum perfectus censetur; *arg. L. 4. C. de Periculo, & commod. vel si vinum, vel equus ad probationem venditus ante ipsam pereat, quia adhuc non erat perfecta venditio. L. 1. & 4. ff. de Peric. & com. vel si res indeterminata vendatur: v. gr. decem modii frumenti, decem oves, & similia. L. 35. §. 5. & 7. ff. de Contrah. empt. l. 2. C. de Peric. & com. vel si res alternativè, licet determinata, sit vendita: v. gr. Stychus, vel Pamphillus, quia ante electionem nondum est perfecta venditio. Si enim unus moriatur, perit venditori, & superstes determinatè debetur emptori. Si uterque moriatur, primus venditori, secundus emptori perit: nam jam ei hic determinate debebatur. *L. 34. §. 6. ff. de Contrah. empt. Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 366. n. 10.* Similiter periculum venditoris erit, si venditor fuit in mora culpabili rem tradendi, nisi eadem modo apud emptorem esset res peritura, vel ipse emptor etiam post venditoris moram, in mora recipiendi fuit, nam tunc emptoris erit periculum.*

L. 17. ff. de Pericul. & conmm. l. 27. tit. 5. p. 5. Item venditoris erit periculum si huius culpa, etiam levi, res pereat: secus si levissima perierit. L. 3. & 11. ff. de Peric. Si confiteatur ante traditionem ob venditoris delictum, etiam est periculum venditoris. L. 33. ff. Locat. Idem est si emptor ex suavisione venditoris creditur rem: v. gr. vinum in eadem bonitate diutius duraturum, & ante traditionem deterioratur. L. 15. ff. de Peric. Denique ad venditoris periculum pertinet, quoties ita inter partes sit conventum; arg. L. 23. ff. de Reg. jur. c. 85. eod. in 6. Nam ex conventionem partium contractus legem accipiunt. Sub his limitationibus debent interpretari Textus qui in contrarium citantur.

163 Sicut ad emptorem pertinet periculum rei post perfectam emptionem, etiam ante traditionem, sic etiam, & lucrum, si aliquid rei accidit, ipsi cedit. §. 3. Inst. h. t. l. 23. tit. 5. p. 5. Fructus rei venditæ, nondum traditæ, percepti ante perfectam venditionem, pertinent ad venditorem, sicut ad ipsum periculum tunc spectat, fructus naturales pendentes post perfectam venditionem, ut pars fundi. L. 44. ff. de R. V. ad emptorem pertinent. Covar. Var. 1. c. 15. n. 2. Gom. 2. Var. c. 2. n. 11. Molin. de Just. & jur. tr. 2. D. 368. n. 13. Sicut ad ipsum pertinet periculum, cum enim emptori res debeatur statim, ac perfecta est venditio, habeatque actionem adversus venditorem, Dominus rei censetur, ut ipsi res fructificet. Etiam fructus post venditionem perfectam nati, etiam ante rei traditionem, pertinent ad emptorem, cum jura indiscriminatim loquantur. L. 13. §. 18. ff. de Añ. empt. l. 13. C. eod. Sic Sylvest. Less. de Just. & jur. L. 2. cap. 21. n. 109. & alii, contra Covar. Molin. de Just. tr. 2. D. 368. n. 8. & alios. Si res, v. gr. ædes sunt locatæ post venditionem perfectam, pensio integrè debetur emptori. Si ante venditionem erant locatæ, & post eam adhuc locatio duret, pars pensionis, quæ temporè ante venditionem, respondet, venditori, emptori verò ea, quæ correspondet temporè post venditionem; arg. L. 13. §. 13. ff. de Añ. empt. Accessiones rei venditæ, quæ quasi ex natura sua ipsi coherent, cum ipsa re venditæ censentur, nisi eximantur, quia accessorium sequitur principale. L. 19. §. 13. de Auro, & arg. & ibid. Gothofr. L. 28. l. 29. tit. 5. p. 5. v. g. instrumenta authentica ad rem venditam pertinentia, vel saltem copia, ff. de Añon. empt. vel jus patronatus,

sed tamen ob illud nequit pretium rei augeri. Garc. de Benef. p. 5. cap. 9. num. 35. Hinc si equus, quando venditur ornatus sit, ornamenta censentur venditæ, secus si nudus ostendatur. L. 38. ff. de Añil. editæ. Qui vendit baccam, vel equum, vendit etiam foetum editum, si adhuc lactetur, secus si non lactetur, quia jam per se censetur subsistere. Gomez 2. Var. c. 2. d. n. 12. Illa verò, quæ per accidens rei venditæ accedunt, & separata utilitatem habent, non censentur venditæ; sic si domus vendatur, non venduntur læticæ, picturæ, candelabra, & similia, nec pisces inventi in lacu, vel fonte rei venditæ, nec gallinæ, nec alia animalia, quæ erant in domo venditæ. L. 17. ff. de Añon. empt. l. 30. l. 31. tit. 5. p. 5. Et sic de similibus discurrendum est. Sed in fructibus, & accessionibus, pactis conventis standum est. L. 13. §. 10. de Añon. empt.

164 Emptio, & venditio, sicut consensu contrahitur, ita contrario consensu resolvitur, dum adhuc fuerit res integra. L. 3. ff. de Rescind. vendit. vel quoad totum, vel quoad partem. L. 4. ff. de Rescind. vendit. L. 7. §. 6. ff. de Pactis, & sufficit consensus tacitus. L. 5. ff. de Rescind. vendit. L. fin. ff. de Acceptil. Et fructus interim percepti, ad emptorem, utpote verum Dominum pertinent, sed quando utrinque contractus completus est per mercis, & pretii traditionem, non potest dissolvi, nisi nova emptio, & venditio celebretur. L. 2. ff. de Rescind. vend. Quod si ab una parte est contractus completus, mutuo consensu, dissolvitur, re in pristinum statum reducta per restitutionem pretii, vel mercis. L. 58. ff. de Pactis. Posterior emptio conditionata, non tollit antecedentem absolutam, etiam eorumdem contrahentium. L. 7. ff. de Rescind. vendit. Nisi in secunda aliqua utilitas detur, vel circa pretium, vel mercem, vel circumstantias; v. gr. si minor cum autoritate Judicis, vel jam major factus celebret secundam venditionem conditionalem, quæ proinde valebit, & confirmabit primam ab ipso sine tali autoritate celebratam. L. 7. §. 1. ff. de Rescind. vend.

165 In nostra Hispania tenentur omnes venditores in cujuscumque rei mobilis, sive immobilis venditione, solvere, & quidem regularitèr in loco venditionis, quamdam gabellam, quæ Hispanè dicitur Alcavala. L. 1. tit. 17. lib. 9. R. C. Et consistit in decima parte pretii cujuscumque rei, quæ venditur, quæ quidem decima Regi solvitur. Hæc gabella fuit introduc-

TIT. XVIII.

De Locato, & Conducto.

166

Oratio, & conductio est contractus, quo persona, vel res aliqua mobilis, vel immobilis, corporalis, vel incorporalis, alteri utenda fruenda pro certo pretio conceditur, vel in perpetuum, vel ad tempus. Et quidem, vel ad tempus modicum, ut triennium, vel minus decennio, vel ad longum tempus, ut in decennium, vel ultra. L. 1. l. 2. tit. 8. p. 5. Estque contractus Juris Gentium, bonæ fidei, & solo consensu initus. Qui rem utendam tradit, & accipit mercedem, dicitur Locator; qui rem accipit utendam, & mercedem solvit, dicitur Conductor; quod si prædium rusticum conduxit, dicitur Colonus, si urbanum Inquilinus, si vectigalia. Publicanus. In locatione non transferitur dominium: & in hoc differt à mutuo, & emptione, & venditione. Quod si contra naturam contractus id agatur, ut res in genere restituatur. L. 31. ff. h. t. cum transferatur dominium, non locatio, sed mutuum, vel alius innominatus contractus erit; arg. L. 80. §. fin. ff. de Contrah. empt. In hoc ergo contractu tantum ad usum conceditur res, & in hoc differt à deposito, in quo ad custodiam: & à pignore, in quo ad securitatem datur; debet intervenire merces: & in hoc differt à precario, & commodato, ubi res gratis conceditur. Et merces debet esse pecunia: & in hoc à contractibus innominatis differt. Merces in locatione debet esse vera, non simulata, certa saltem relatè ad causam, undè certificari possit. §. 1. Inst. h. t. l. 25. ff. eod. nisi lege, vel consuetudine certa merces taxata sit. Gonz. 2. Var. cap. 3. n. 4. Justa, & æquivalens rei locatæ: alias locatio irritabitur & quidem in pecunia numerata. L. 25. §. 6. ff. h. t. l. 5. §. 2. ff. de Præscript. verbis. L. 1. tit. 8. p. 5. ubi sit Rex N. Alphonsus. Alouero es propiamente, quando un ome loga à otro obras, que ha de faer con su persona, ò con su bestia; ò otro gar un ome à otro poder de usar de su casa, ò de servirse de ella por cierto precio, que le ha de pagar en dineros contados. Ca si otra cosa recibiese, que non fuesen dineros contados, non sería loguero, mas sería contrato inominado. E arrendamiento, segun el lenguaje de España, es arrendar herredamiento, ò almorifa dgo, ò alguna otra cosa por renta cierta, que den por ella: à aun